

ПЛАН РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО АДАПТОВАНОЇ ГРОМАДСЬКО АКТИВНОЇ ШКОЛИ

А. О. Каплун

Проаналізовано причини, які обумовили роботу Абрамівської ЗОШ I-II ступенів Машівського району Полтавської області над проектом "Соціально адаптована громадсько активна школа" та представлено результати його упровадження в цьому навчальному закладі.

Проанализированы причины, обусловившие работу Абрамовской общеобразовательной школы I-II ступеней Машевского района Полтавской области над проектом "Социально адаптированная общественно-активная школа" и представлены результаты его внедрения в этом учебном заведении.

Project represented by school on the topic "Social adopted public active school", analysis of reason, results and inspections of the project.

Навчальний заклад, зорієнтований на майбутнє, перспективою свого розвитку обирає якісну освіту. Якісна освіта, ефективний навчальний заклад є визначальним пріоритетом сучасного освітнього процесу. Однак, складність полягає в тому, що поняття "якість освіти" не можна визначити однозначно. З одного боку, якісна освіта – це освіта, здобувши яку, людина набуває ознак суперінтелектуала, суперпрофесіонала. Отже, таку освіту можуть забезпечувати елітарні навчальні заклади (ліцеї, гімназії, колежіуми), які контингент тих, кого навчають, обирають шляхом відбору кращих серед кращих, через що забезпечують високий рівень наукованості, поінформованості, компетентності дітей і молоді.

З іншого боку, якісна освіта – це така освіта, яка не тільки надає професійно бездоганні освітні послуги якнайширшим верствам населення, але і планує процес розвитку особистості дитини, людини не лише на найближчу перспективу (тема, розділ, семестр), але й, значним чином, на перспективу віддалену (курс навчання, професійна діяльність, включення в соціум, реалізація потенціалу громадянина).

Зрозуміло, що будь-яка освіта формує суспільство завтрашнього дня. Однак, освіта якісна може сформувати ефективне суспільство. Це є визначальним завданням сучасного навчального закладу.

Особливо складною, на мою думку, є організація освіти у селі, бо українське село на шляху становлення України як незалежної держави пережило часи соціальної катастрофи, коли дедалі помітнішим ставало не тільки матеріальне, але й духовне зубожіння сільського населення, культура стала мати ознаки сурогату, безробіття набувало загрозливого характеру, частині населення ставало притаманним відчуття безвиході, власної непотрібності. Як наслідок, роками неперечно глибшало збайдужіння батьків учнів до діяльності школи, успішності дітей, знецінення знань. Відтік більш прагматичної частини населення із сіл став причиною зменшення контингентів навчальних закладів.

Однак, народні традиції, зокрема традиції народної педагогіки, властиві українському народові довготерпіння, стійкість залишаються цілісними і життєздатними.

Абрамівська школа Машівського району Полтавської області – це сільська малокомплектна школа, яка має складні соціальні умови родинного виховання: 56 % учнів – діти із багатодітних родин; 22 % – діти із неповних сімей; 33 % – діти із сімей, що постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС; кожний 5-й учень – дитина із малозабезпеченої сім'ї; мають роботу обоє батьків лише в 17 % учнів; має роботу один із батьків у 51 % дітей, не мають роботи обоє батьків у 32 % учнів.

У школі на одного учня припадає 3,4 педагогічні працівники. У штаті працівників школи є соціальний педагог та практичний психолог. Це дає можливість будувати навчальні заняття та позакласну роботу з учнями, забезпечуючи високий рівень організації диференціації та індивідуального навчання.

Школа працює над проектом САГАШ – "Соціально адаптована громадсько активна школа". Громадсько активних шкіл в Україні чимало, однак питання соціальної адаптації учнів,

батьків, громади засобом навчального закладу у педагогічних виданнях розглядається здебільшого теоретично. Водночас у роботах Г. Сльнікової значна увага приділяється питанню управління освітніми системами на адаптивній основі, автором доведено, що "управління як вид діяльності включає не тільки управлінські процеси, а й знання про них, їх організацію, способи досягнення ефективного керівництва і забезпечення позитивних результатів" процесу керівництва, таким чином, ефективність діяльності ЗНЗ залежить від вироблення "стратегічної мети, яка поступово реалізується завдяки постановці завдань на окремих етапах її здійснення" [2].

Особливості організаційно-педагогічної моделі адаптивної школи та формування найважливіших її компонентів, сформульовані В. Зелюком, Р. Гавриш та Т. Водольською, дають можливість визначити принципи навчання і виховання учнів в умовах адаптивного навчання, коли "школа стоїть обличчям до людини" [1].

На наш погляд, соціально адаптована школа – це модель новітнього навчального закладу, у якому всі функціональні завдання, притаманні ЗНЗ, підпорядковані засадам демократизації, орієнтації на особистісні потреби дитини перебування у соціумі та забезпечення ефективного пристосування можливостей суспільства до власних потреб і відповідності особистих потреб суспільним інтересам у майбутньому.

Тому потреба соціалізації родин, дітей, оздоровлення соціального поля громади села, консолідація громади для самоорганізації стали першочерговим завданням при стратегічному плануванні роботи нашого навчального закладу.

Відхід від традиційних форм планування був зумовлений усвідомленням членами педагогічного колективу потреби у виборі нових стратегій, які могли б ефективно реагувати не тільки на швидкі зміни в суспільстві загалом, але й дали б змогу більш критично і різноаспектно оцінювати сучасний стан розвитку навчального закладу, а оцінивши, визначити потреби та можливі трансформаційні зміни не тільки школи, але й мікросоціуму, який формує імідж навчального закладу, надає ресурси для задоволення потреб школи, вимагає від школи задоволення своїх потреб.

Аналіз діяльності закладу показує, що слабко адаптоване соціальне середовище села, низький рівень інфраструктури, значний відтік населення, складна демографічна ситуація стали причиною того, що з кожним роком у школі зменшується кількість учнів, які мають високий рівень навчальних досягнень, збільшується кількість дітей, які виявляють неспромож-

ність засвоїти програмові вимоги. Водночас більша частина учнів виявляють середній і достатній рівень знань, умінь і навичок і за певних додаткових умов, створених у школі, могли б покращити свої навчальні досягнення.

Унаслідок позитивних зрушень у державі, покращення добробуту населення намітилася тенденція до підвищення загальної культури, зростання цінності знань, прагнення батьків дати дітям якомога кращу освіту. Батьки розуміють, що інтуїтивне виховання не може гарантувати всебічного розвитку дитини, а результати виховання в родині були б кращі, якби була ширша можливість для набуття батьками не тільки педагогічних, але й знань узагалі.

Максимально враховуючи потреби школи і громади, можливість раціонального використання наявних ресурсів, школа ставить перед собою як пріоритетну проблему напрацювання методики, розроблення технологій із метою створення умов для соціальної адаптації учнів, батьків, громади села до умов сьогодення, утворення на базі школи культурного центру розвитку громади, забезпечення додаткових освітніх і культурних послуг громаді села.

Реалізація проекту організовується за такими напрямками:

1. Робота з педагогічним колективом.
2. Робота з батьками і громадськістю.
3. Робота із організаціями й службами.

У школі створено групу дослідження можливостей адаптивного навчання (ГДМАН), яка працює над розробленням методики уроку адаптивного навчання, особливістю якого є необхідність скоротити самодіяльність учителя і максимально збільшити процес активної роботи самої дитини у співпраці з учнями, учителем, у самостійній роботі.

ГДМАН планує загальну роботу з корекції і розвитку загальнонавчальних якостей учнів, створює банк розвивальних вправ для індивідуальної і групової роботи, проводить аналітичну роботу, організовує навчання батьків для надання дитині допомоги у подоланні труднощів у навчанні і розвитку її здібностей, використання корекційних і розвивальних вправ, надання першої педагогічної допомоги в умовах домашнього виховання.

Чотири роки на базі школи функціонує дитячий садок. Для батьків вихованців дитячого садка створено клуб відповідального батьківства, який проводить просвітницьку роботу, організовує спільне дозвілля дітей і батьків, адже важливо підтримати родину на початку її становлення, створити умови для гармонійного розвитку дитини. У планах роботи клубу:

- ♦ виступи педагогів, психолога, логопе-

да з актуальних проблем;

- ♦ тренінги для формування умінь батьків використовувати вправи для розвитку особистості дитини;
- ♦ тренінги спілкування із дошкільнятами різного віку;
- ♦ настанови відповідального батьківства;
- ♦ організація спільного дозвілля батьків і дітей.

Для батьків учнів початкових класів організовано клуб досвідченої родини, метою якого є поширення серед батьків учнів знань про розвиток задатків та здібностей учнів, проведення корекційної роботи з дітьми. Систему роботи клубу становлять такі завдання:

- ♦ представлення досвіду виховання кращими матерями, родинами;
- ♦ навчання батьків надання дітям першої педагогічної допомоги вдома;
- ♦ батьки залучаються до ведення фрагмента уроку;
- ♦ громадський огляд знань учнів, що можуть бути скориговані за участю батьків чи старших дітей у сім'ї;
- ♦ залучення батьків до художньої самодіяльності, творчої роботи;
- ♦ спільне дозвілля дітей і батьків.

Для батьків учнів старших класів не доцільною є робота з навчання батьків, як правильно пояснити навчальний матеріал, бо ступінь обізнаності батьків у певних навчальних дисциплінах частіше є нижчим, ніж у їхніх дітей. Проте якісний контроль із боку батьків є необхідною умовою для забезпечення успішності учня. Батьки учнів старших класів, як правило, мають значний життєвий досвід, практичні навички і вміння в різних видах діяльності, можуть володіти певними ремеслами, творчими навичками, тому для них організовується така робота:

- ♦ презентація родин (виставки робіт батьків, дітей, старших членів роду);
- ♦ залучення батьків, членів громади до обрядових дійств, пов'язаних з етнокалендарем;
- ♦ залучення батьків, громади до підготовки виставок творчих робіт учнів;
- ♦ презентації майстрів;
- ♦ організація спільного дозвілля дорослих і дітей;
- ♦ укладення соціального договору між школою і сім'єю щодо розвитку дитини;
- ♦ залучення батьків, членів громади до ведення гуртків для учнів, майстер-класів.

Безцінним скарбом народної мудрості, життєвого досвіду, етнопедагогіки є покоління найстарших людей. Велична простота їх знань, незаперечність їх життєвих істин – підґрунтя для виховання не тільки учнів, але і батьків. Тому на базі школи створено клуб літніх людей "Надведе-

чир'я", напрямами роботи якого є:

- ♦ представлення народних майстрів;
- ♦ представлення як окремих членів громади, так і груп, наприклад, за спільністю професії, інтересів, творчості тощо;
- ♦ створення життєписів;
- ♦ організація краєзнавчої роботи;
- ♦ організація спільного дозвілля.

Проект соціально адаптованої громадсько активної школи передбачає роботу з державним установами, службами, організаціями.

Результати впровадження проекту громадсько активної школи очевидні:

- ♦ ініціатором змін у школі дедалі частіше стає не адміністрація, а самі вчителі, тому рівень консолідації зусиль педколективу значно зріс; у колективі панує не потреба ефективного виконання завдань, а творчий пошук;
- ♦ упродовж короткого часу змінився імідж школи, зріс рівень довіри батьків до навчального закладу, водночас більш виразними (предметними, окресленими) стали потреби родин;
- ♦ громада села стала більше довіряти школі, цікавитися шкільним життям.

У перспективних планах роботи школи за проектом САГАШ – створення можливостей для навчання незайнятого населення села на базі школи, формування культурного центру громади.

Робота школи з батьками і громадою – це своєрідний соціальний капітал, що сприяє поліпшенню взаєморозуміння, довіри, перетворенню сільського населення із стереотипним мисленням на консолідовану добросусідську громаду села.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зелюк В. Адаптивна модель сучасної української школи / В. Зелюк, Р. Гавриш, Т. Водолазська // *Імідж*. – 2009. – № 8 – 9. – С. 7 – 10.
2. Єльнікова Г. В. Перспективні підходи до управління освітніми системами на адаптивній основі / Г. В. Єльнікова // *Імідж*. – 2009. – № 8 – 9. – С. 3 – 7.
3. Клепко С. Ф. Філософія освіти в європейському контексті / С. Ф. Клепко. – Полтава : ПОІППО, 2006. – 328 с.
4. Організація та розбудова громадсько-активної школи як осередку розвитку громади : навчально-методичний посібник / За заг. ред. Г. Єльнікової. Всеукраїнський фонд "Крок за кроком". – К. : СПД-ФО Парашин К. С., 2007. – 172 с.
5. Оцінювання як поліпшення роботи школи. Робочі матеріали для тренінгу / Оцінювання як поліпшення роботи школи / Упорядники : Г. О. Сиротенко, О. М. Мартинець. – Полтава : ПОІППО, 2009. – 39 с.
6. Планування розвитку школи. Робочі матеріали для тренінгу / Планування розвитку школи / Упорядники : Г. О. Сиротенко, О. М. Мартинець. – Полтава : ПОІППО, 2009. – 44 с.

Стаття надійшла в редакцію 09.09.09 ■